

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

**АУДАРМАТАНУ МЕН КОМПАРАТИВИСТИКАНЫ
ОҚЫТУ МЕН ЗЕРТТЕУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**
оқу-әдістемелік мақалалар жинағы

Сборник учебно-методических статей
**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
ОБУЧЕНИЯ И ИЗУЧЕНИЯ
ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ И КОМПАРАТИВИСТИКИ**

Алматы - 2016

УДК 80
ББК 83.3
А 11

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы аударма теориясы және әдіснамасы кафедрасы баспаға ұсынған.

Редакциялық алқа:
Ж.Дәлібаев, Т.Есембеков, А.Жақсылықов,
Ө.Тарақ, Л.Мұсалы.

Құрастырған:
филология ғылымдарының кандидаты, доцент Л. Ж. Мұсалы

А 11 Аударматану мен компаративистиканы оқыту мен зерттеудің өзекті мәселелері. Ғылыми-әдістемелік мақалалар жинағы. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 155 бет.

ISBN 978-9965-07-847-7

Жинақ әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да өткен «Аударматану мен әдеби компаративистиканың өзекті мәселелері» атты республикалық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары негізінде дайындалды. Аударматану әдістемесі, әдеби байланыстар, көркем аударманы талдау мен бағалаудың өзекті мәселелеріне назар аударылады.

Аударматану әдістемесі мәселелерімен айналысатын мамандарға, аспиранттар мен студенттерге арналады.

УДК 80
ББК 83.3

ISBN 978-9965-07-847-7

© әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

Ашимханова С.А.
д.филол.н., профессор КазНУ

Поэтическая традиция: Уильям Шекспир – Джон Китс – Торнтон Уайлдер

С. Венгеров, русский ученый XIX века, историк литературы, говоря о феномене необычайной эрудиции Шекспира, объяснял это присущей гению особой точностью "усвоения сущностного": «Моряки, например, поражены тем точным знанием столь чуждого ему дела, которое он (Шекспир) проявил в «Буре» [1, 385]. Чтобы «усвоить сущностное», необходимо мгновенно выделить это сущностное. Для этого нужно быстро мысленно переместиться с периферии частного знания в центр круга всеобщего.

Интенсивностью шекспировского видения вечных форм жизни в игре времени объясняется необычно интеллектуальное и художественное разнообразие его театра. Далекая от формального образования, способность видения характеризуется большим объемом эмоциональной памяти, заселяющей мир воображения. Как отмечает Андре Моруа, прежде всего, Шекспир не был «заурядным игроком», он жил при дворе. Всю его эрудицию можно обнаружить в тех маленьких книжечках, которые для его века значили то же, что и библиотечные тома для нашего времени» [2, 13].

Видение охватывает созерцаемый мир как целое, постоянно держа его перед собой в размышлении, тогда как ум «блуждает» в том же мире, преследуя поставленные им самим цели. Образно говоря, видение подобно наблюдению ландшафта в полете, а ведение – изучению того же ландшафта путником, идущим по тропе. Торнтон Уайлдер (классик американской литературы) был убежден, по воспоминаниям Андре Моруа, что единственным прототипом Шекспира, его автопортретом можно считать только Ариэль – воздушного героя из пьесы «Буря». [2, 38-41]. В последней своей пьесе Шекспир впервые вывел на сцену «творческий дух» в качестве деятельного персонажа трагикомедии: Ариэль, под маской аллегории природной стихии (воздуха), представляет собой эманацию духа, создающего пьесу. Уайлдер был одним из первых, кто увидел Шекспира в образе Ариэля. В более ранних интерпретациях была общепринятой ассоциация Шекспира с Просперо – мудрецом, магом, дирижером событий на природной сцене – острове, где искусственно вызванная буря драматизировала происходившее. Но если Просперо обладает волей и знанием, ведущим к утверждению закона справедливости жизни, то только Ариэль может творить – вызывать новые формы к жизни из небытия. Его творчество – поэтическое: он создатель иллюзий, более справедливых, чем жизнь. «Буря» – это видение театра мировой жизни в его «рукописях», доступное тому, кто причастен к творению,

Карбозов, Е., Әріпов Ә. шетел филологиясы және аударма ісі кафедрасының оқытушылары Қазақстанда аудармашыларды даярлаудың негізгі мәселелері мен проблемалары

Қазіргі таңда нарықтық экономиканың күрт дамып, халықаралық байланыстардың нығая түскен уақытында аудармашыларға сұраныс та көбейе түсті. Ең алдымен өріне ағылшын тілінің аудармашылары әр жерде өте керекті маман саналады. Неге десеніз Ағылшын тілінің Әлемге қожалық етіп отырғандығы баршаға мәлім. Соған орай дүниенің басқа елдеріндегідей біздің мемлекетімізде де ағылшын тілін оқыту мәселесіне көп көңіл бөлінеді. Ағылшын тілі Жоғарғы Оқу Орындарымен қатар орта білім беру мекемелерінде, сондай ақ кейбір жағдайларда балабақшаларда да оқытылады. Нәтижесінде ағылшын тіліне осынышалықты мән беріледі дегенде: «Әлемдік тіл», «Әлемдік Нарықтың тілі», «Бұл тілді білмегеннің болашағы бұзылғыр» деген жауап пікірлерді де естуге болады. Шындығына келгенде Қазақстанда ағылшын тілінің аудармашыларына ғана сұраныс жоғары деңгейде. Ал басқа қызметкерлердің оны біліп білмеуінің аса маңыздылығы байқала қоймайды. Ірі қалаларымыздың көпшілігінде мемлекеттік қызмет пен бизнеске «ағылшын тілін білу шарт» деп талап етілуі қаншалықты дәрежеде «әділетті» деп санала алады? Өріне Еліміздің Әлемдегі дамушы елдерінің қатарынан дамыған елдер қатарына жедел әрі жүйелі түрде өтуі үшін біздің халқымыздың да әлемдегі ең ықпалды тіл ағылшын тілін өте жақсы деңгейде білуі сөз жоқ ең басты шарттардың бірі. Қазіргі таңда Ағылшын тілі шет тілі ретінде, екінші тіл ретінде немесе өзіндік жеке мамандық ретінде де Қазақстан Республикасының барлық Жоғарғы Оқу Орындарында дерлік оқытылады. Сонымен қатар әрбір Қазақстандық орта мектеп түлегінің шет тілі дегенде азды кемді ағылшын тілінен хабары бар. Өйткені Еліміздегі мектептер мен лицейлерде «шет тілі» ретінде ағылшын тілі көбірек оқытылады. Еліміздің қалаларының арасындағы «Білім Ордасы» атағына лайық Алматы қаласында мемлекеттік оқу орындарынан бөлек ақылы түрде оқытатын тіл курстары да жетерлік. Олардың арасында да сұраныс бойынша алғашқы қатарда ағылшын тілі тұр. Осыншама жағдай жасалып тұрған халде нәтижесінде халқымыздың тарапынан шет тілдерін, атап айтқанда ағылшын тілін пайдалану аясы жоқтың қасында және оның деңгейі әлі де төмен? Бұндайда алғаш ойға келетіні: Аталмыш оқу орындары мен тіл курстарының саны әлі де жеткіліксіз немесе тіл үйретудің сапасы жағында кейбір кемшіліктер бар. Немесе елімізде шет тілдерін үйрету саласы бойынша жанаша реформалар керек. Халқымыз бен Еліміздегі «науқаншылық»-тың кесірінен қытай тілі, корей тілін жаппай оқу байқалады. Өріне Отандастарымыздың «жеті жұрттың тілін біл» ұстанымын қолдап барша шет тілдерін жаппай меңгеруге ұмтылуы қуантарлық жайт. Алайда осының салдарынан кейбір шет тілдерін оқыту жағы кенже қалып бара жатыр деген де ой бар. Мысалы француз, неміс тілдерінің оқыту үлесі тым азайып кеткен. Жалпы соңғы жылдары бұл тілдерге деген сұраныс ұлғаюда. Алайда жеткілікті түрдегі жараманың жоқтығына ба, әлде оқу орындарындағы мамандар мен грант санының аздығына ба бұл тілдерге деген қызығушылық

аса көбейіп бара жатқандығы байқалмайды. Өріне аталмыш тілдер мемлекеттік тіл ретінде пайдаланылатын Франция мен Германия республикалары тарапынан көрсетіліп отырған қолдауының арқасында Елімізде елдерінің ресми тіл оқыту орталықтарын ашып қойып, сол тілдерді оқыту саласында барынша белсенді қызмет көрсетуде. Мысалы біздің Республикамызда неміс тілін оқыту бойынша «Goethe Institute» пен «Қазақстан-Неміс Университеті»-нің Неміс Тілі орталығы өз қызметтерін ұсынып келеді. Ал француз тілін оқытумен «Alliance française» айналысуда. Аталмыш орталықтардың бірі Алматы, Астана, Қарағанды және Шымкент қалаларында өзінің қызметін белсенді түрде көрсетуде. Ал бірі (Француз орталығы) Астана және Алматы қалаларында жұмыс жасап келеді. Осы орталықтарда әрбір тіл үйренем дегісі келген адам тек қана француз және неміс тілдерін үйреніп қана қоймай, сонымен қатар аталмыш тілдердің жеткілікті түрде игерілгендігі туралы сертификаттарды арнаулы тесттерді тапсыру арқылы ала алады. Бұл сертификаттар да кейін тіл үйренушілерге аталмыш елдерде тегін түрде білім алуға немесе жұмысқа орналасуға сөз жоқ өз септігін тигізеді. Ағылшын тілінен осындай халықаралық деңгейдегі «TOEFL» және «IELTS» сертификаттарын алу үшін жасалатын тесттерді өткізумен «British Council» орталығы айналысады. Сөз жоқ бұл халықаралық тіл орталықтарының Елімізде шет тілдерін оқыту саласына тигізіп жатқан пайдасы орасан зор. Біздің балаларымыз білімі жоғары жұмысшылар мен фермерлер, инженерлер, банкирлер және өнер қайраткерлері, мұғалімдер мен дәрігерлер, зауыттар мен биржалардың иелері болады (Қазақстан-2030 бағдарламасы) [1.21]. Бұл жерде айта кететін жайт, біз әрбір маманның өз саласы бойынша кәсібилігіне мән беруіміз шарт. Алайда сол шет тілдерін елімізде оқытылу жағына біз жетерлік Отандық мамандар жеткілікті түрде күш салудамыз ба? Мемлекетіміз осы салаға жеткілікті түрде көңіл бөлу ме? Өріне Мемлекетіміз және Білім министрлігі тарапынан жыл сайын бұл сала бойынша керекті іс-шаралар өткізіліп, көптеген мемлекеттік гранттар да беріліп жатыр. Алайда оны жеткілікті деңгейде деп санауға болмайтын сияқты. Мысалы жоғарыда аталып кеткендей көптеген адамдар, оның ішінде студент жастарымыз да мемлекеттік және жеке оқу орындарынан тыс тіл курстарында ағылшын, француз және неміс тілдерінен басқа шет тілдерін оқуға өзінің қаржысын және алтыннан да қымбат уақытын сарп етеді. Кейін сол оқыған шет тілдерін көбі қызмет бабында пайдалана да қоймайды. Ол тек «өзі үшін» жеке қызығушылығының арқасында жеткізген жетістігі болып қалады. Ал біз тіл үйрету мамандарының білетіндігіндей әрбір тіл үйренген соң тірі практиканы қажет етеді. Әрбір тілді үйренуге кем дегенде екі жыл жұмсалды. Ал содан соң оны пайдаланбағаннан кейін, ең оңай деген тілдің өзі ұмытыла бастайды. Сол себепті біз өз азаматтарымызға мемлекеттік және өздерінің тарапынан жұмсалған күш пен қаражаттың заң кетпеуін қамтамасыз етуіміз қажет. Сол себепті осы сала бойынша түрлі реформалар керек деп ойлаймын. Ең алдымен Еліміздегі мемлекеттік оқу орындарында ағылшын, француз және неміс тілдеріне бөлінетін мемлекеттік гранттарды көбейту қажет. Анығырақ айтқанда осы шет тілдерінен аудармашылық мамандығына

бөлініп гранттар саны көбейтілгені дұрыс. Оның ішінде осы тілдерден, сонымен басқа шет тілдерінен де арнайы аудармашылық қысқа ұзын мерзімдік мамандандырылған курстарды да көбейтуіміз қажет деп ойлаймын. Өрине айта кететін маңызды жағдай бұл курстарды ұйымдастыру жағын Мемлекетіміз жүйелі түрде бақылауға алуы қажет, яғни аталмыш курстарды ұйымдастыруға жоғары оқу орындары үшін қосымша қаржы бөлінуі тиіс. Керегіне сол курстарды жоғары оқу орындарындағы шет тілдерін үйрететін факультет мамандары сырт елдерден маман шақыртып мемлекеттің тікелей қолдауымен өз күштерімен ұйымдастырғаны абзал. Ал жергілікті ұстаздар арасында керекті дәрежеде тіл үйрететін мамандар аз болған жағдайда, өз мұғалімдерімізді шет елдерде тіл курстарына жіберу бағдарламасын да ұйымдастыру қажет, университеттеріміздің мамандарының көмегімен басқа да шетелдік оқу орталықтарымен және жоғары оқу орындарымен арада студенттер мен мамандарға арналған гранттық бағдарламаларға қол жеткізуді ұйымдастыру қажет. Сонымен қатар аударма мамандығының қыр сырын ашып беріп, жан жақтан үйрететін, синхронды және леспе аударма секілді аударманың күрделі түрлеріне даярлау пәндері мен жобаларын ұйымдастырсақ біз ең алдымен өзіміздің білім саламызға пайдамызды тигіземіз. Онымен бірге тоқырап қалған әдебиетімізді де аударма жасау арқылы, атап айтқанда шет тілдеріндегі атақты шығармаларды Қазақ тіліне тікелей аудару арқылы да біз өз әдебиетімізді байытып, керек жерінде өзіміздің мықты шығармаларымызды да шет тілдеріне Қазақ тілінен тікелей аудару арқылы Әлемдік әдебиетке өз септігімізді тигіземіз. Сол үшін әдеби аударма жасайтын мамандарды да даярлауды естен шығармауымыз қажет. Әдеби шығарманы аударғанда, әсіресе өлең жолдарын аударуда, оның ырғағы мен мағынасын бере отырып аудару керек. Сонымен бірге, аудармашы эпитет, метафора сияқты тәсілдерді пайдалана білуі керек. Басқа аударма түрлерін айпағанда әдеби аударманың осындай күрделі тұстары бар. Осылайша біз ең алдымен өзіміздің азаматтарымыздың шет тілдерін игеруіне үлкен көмегіміз тиелді деп ойлаймын. Сонымен қатар өз мамандарымыздың да білім деңгейін жоғарылатып, өз жоғары оқу орындарымыздың да рейтингін одан әрі жоғарылатпа аламыз. Сонымен қатар Отандастарымызды түрлі ақылы курстардың ауыр шарттарынан құтқарып, қолжетімді білімді де ұсына аламыз. Осылайша біз өз азаматтарымыздың қызығушылықтарына қол жеткізуге мүмкіндік бере отырып, өзіміздің мемлекетіміздің де сұраныстарын қамтамасыз ете аламыз. Сапалы оқу орындары мен алуан түрлі курстар орталықтары белгілі бір шамада кәсіби аудармашыларды даярлаудың кепілі бола алады.

1. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы. – Астана, 2004. – 216.
2. Фурков М. Корлем аудармалық кейбір теориялық мәселелері // Қазақ әдебиеті, 1955.
3. Федоров А. Основы общей теории перевода. – М.: Советский писатель, 1972.

Баймуратова Э.С., Артыкова Е.У.
Старшие преподаватели Казахского национального университета
имени аль-Фараби.

Технология индивидуального обучения и воспитания

В последние годы личностно-ориентированный подход стремительно завоевывает образовательное пространство. Под личностно-ориентированным подходом принято понимать: обучение и воспитание направленное на развитие личности (в узком смысле), и в широком понимании: Процесс обучения и воспитания позволяющий посредством опоры на систему взаимосвязанных понятий, идей и способов действий обеспечивать и поддерживать процессы самопознания, самостроительства и самореализации личности ребёнка, развитие его индивидуальности.

Какая же цель данного подхода? Заложить в студента механизмы самореализации, саморазвития, адаптации, саморегуляции, самовоспитания, необходимые для становления самобытной личности.

Личностно-ориентированный подход строится на следующих принципах:

- самоактуализация;
- индивидуальность;
- субъективность;
- выбор;
- творчество и успех.

На основе личностно-ориентированного подхода можно выделить ряд педагогических технологий, которыми преподаватель должен владеть при проведении урока.

Технология интерактивного обучения (обучение во взаимодействии) основана на использовании различных методических стратегий и приемов моделирования ситуаций реального общения и организации взаимодействия студентов (в группах, парах) с целью совместного решения коммуникативных задач;

Проблемно-поисковая технология предполагает создание в учебном процессе таких речевых ситуаций, в которых необходимо решать проблемно-поисковые задачи с целью освоения и использования изучаемого языка, создание собственных произведений проблемного, творческого характера, что позволяет максимально реализовать личностный потенциал студентов;

Игровая технология включает такие методические приёмы, которые используют элементы игры или полностью организуют учебный процесс в форме языковых, ролевых игр, драматизаций, разыгрывание ролевых ситуаций, тем самым повышает мотивацию у студентов;

Сценарно-контекстная технология основана на принципах делового общения (например, интервью, дискуссия, деловые ситуации). При этом

МАЗМУНЫ

С.А.Ашимханова. Поэтическая традиция: Уильям Шекспир – Джон Китс – Торнтон Уайлдер.....	3
Т.О. Есембеков, Г.С. Нәбиева. Поэзиялық мәтінді түсіну мен аудару үрдісі 7	7
Ө. Тарақов. Беріс поэзиясының қазақ тіліне аударылуы.....	14
Д.А. Карагойшиева, К.К. Кенжеканова. Тілдердің дыбыстық ерекшеліктерін зерттеу жолдары.....	17
Г. Қызыбек. Орынбай Жанайдаровтың аудармашылық шеберлігі.....	21
А. Мұлдағалиева, Г. Окушева, Ш. Гумарова. О некоторых особенностях перевода слов, обозначающих родственные отношения.....	24
М.Жанабекова, Т. Колесникова, А. Валиева. Фонетикалық құбылыстарды меңгертудің практикалық тәсілдері.....	29
Ш. Байнеше, Л.Турунбетова.Этапы перевода художественного текста	35
Мұсылы Л., Әбікова К., «Аударма практикасы» модулі бойынша студенттердің білімін бағалаудың түрлері мен критерийлері.....	40
Е. К. Bekturova, S.D.Seidenova, A.S. Aitmuhanbetova. Communication and Effective Teaching.....	45
М.Жанабекова, Ұ.Серік. Жылы лебіз сөздерді қолдану арқылы тіл мәдениетін қалыптастыру.....	48
Kaliova A.Zh., Atabayeva G.K. Computer assisted language learning.....	52
Rakhova K.M. Case Study in Teaching a Foreign Language.....	55
Жусанбаева А.Т., Сапарходжаева Н. П., Особенности учебно-научных текстов по химии.....	57
Карбозов, Е., Әріпов Ә. Қазақстанда аудармашыларды даярлаудың негізгі мәселелері мен проблемалары.....	62
Э.С.Баймуратова, Е.У. Артыкова. Технология индивидуального овучения и воспитания.....	65
Е.О.Артыкова. Шет тілін үйретудегі біліктіліктің маңызы.....	69
М.Жанабекова, А.Марал. Қазақстандағы ағылшын тілінің рөлі мен оның британдық және американдық нұсқаларының ерекшеліктері.....	73
K.M.Rakhova. Socio-Psychological Training-an Effective Way to Teach a Foreign Language.....	79
Г.К.Атабаева, А.Ж.Калиева. Шет тілін оқытуда кездесетін қиыншылықтардың психологиялық ерекшеліктері.....	81
Aitmuhanbetova, Seidenova, Bekturova Methods of teaching English in the classroom.....	85
Г.Оразбекова. Жапонияның саяси мәдениетіндегі конфуцийшілдік модельдің көріністері: тарихы және қазіргі заман.....	87
Тен Ю.П., Инновационные технологии в условиях глобализации и конвергенции образовательных программ и оптимизация обучения корейскому языку.....	92

Сейденова С.Д., Бектурова Э.К., Айтмуханбетова А.С., Особенности применения переводческих технологий в обучении переводу.....	97
Кажаметова М.Е., Экспрессеы романа А. Нурпенсова «сумерки» и их интерпретация в переводе на русский и английский языки.....	101
Джаркынбаева С., Жизнь и творчество Абдыкамила Нурпенсова. Роман «Кровь и пот»: создание и прочтение.....	107
А. Сайдажиева.Абайдың «Қыс» өлеңінің ағылшын тіліне аударылуы.....	110
А.Төңкер. Абай шығармаларының монгол тіліне аударылуы.....	114
Кусайинова А. Семантическая структура концепта «время» в английском и русском языках.....	119
Анапия А., Сейденова С. Некоторые трудности перевода художественного текста на китайский язык.....	124
Кан В. Проблемы и особенности перевода английской разговорной лексики в литературном тексте.....	128
B.Almanova. Lexical-semantic transformations implied in the translation of "The old man and the sea" by Ernest Hemingway.....	133
А.Батталова. Трансформация мотивной структуры оригинала при поэтическом переводе.....	137
Сейтказы Э., Итжанова Н. Изучение и анализ языковых особенностей произведений О. Бокеева.....	144
Anapiya A. Studies and Comparative Analysis about Abai Proverbs recorded and his original texts.....	150